

JUSTYNA KOWALSKA

<https://orcid.org/0000-0003-4731-3832>

Uniwersytet w Białymstoku / Instytut Studiów Kobięcych
University of Białystok / Institute of Women's Studies

Wystawa „Kobiety. MODA POLSKA” – wydarzenie upowszechniające historię kobiet¹

Wystawa „Kobiety. MODA POLSKA” jest przedsięwzięciem zorganizowanym przez Stowarzyszenie Instytut Studiów Kobięcych dofinansowanym ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Społeczna odpowiedzialność nauki”. Ekspozycja ma na celu upowszechnianie historii Polek poprzez problematykę mody jako elementu kultury i zjawiska społecznego XX w. Organizatorzy położyli szczególny nacisk na popularyzację wiedzy o osobach – w szczególności kobietach – które w wyjątkowy sposób zasłużyły się w rozwoju mody i przemysłu odzieżowego na terenie Polski po 1945 r. Ich sylwetki przeplatane są zdjęciami z pokazów mody bądź reklamowych sesji zdjęciowych, ale również i wycinkami z czasopism kobięcych z minionego wieku. Wśród materiałów prezentowanych na wystawie odnaleźć można także szeroko rozpowszechniane we wspomnianych periodykach wykroje krawieckie, umożliwiające samodzielne uszycie danej części garderoby w okresie, w którym jego zakup w sklepie

¹ Publikacja przygotowana/dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Edukacji i Nauki. Jest wynikiem udziału w projekcie „Ośrodek Badań Historii Kobięcych – kontynuacja II”.

był praktycznie niemożliwy. Treści wystawy ukazują również przemiany społeczne, jakie następowały w Polsce w latach 1945–1989. To właśnie wtedy ubiór stał się elementem prezentacji postaw i poglądów, często opozycyjnych wobec panującego systemu komunistycznego.

Pionierkami mody, których skrótowe sylwetki znalazły się na wystawie, były: Jadwiga Grabowska, Barbara Hoff, Grażyna Hase oraz Kalina Paroll. Dodatkowo jedna z plansz poświęcona została aktorowi, zwanemu polskim Jamesem Deanem – Zbigniewowi Cybulskiemu. Jego inspirowany amerykańskimi wpływami non-szalancki styl, z uwzględnieniem elementów ubioru pochodzenia militarne (wojskowa kurtka M43) i przyciemnianych okularów, stanowił wzorzec mody dla ówczesnej młodzieży.

Postacią, która w największym stopniu przyczyniła się do rozwoju branży modowej w Polsce, była Jadwiga Grabowska. Fragment wystawy jej poświęcony mówi m.in. o założeniu przez nią po 1945 r. butik „Feniks”, a następnie Domu Mody „Ewa”. Grabowska powołała także do życia Biuro Mody do Współpracy z Targami Lipskimi, które wkrótce zostało przekształcone w przedsiębiorstwo Moda Polska. W krótkim czasie, zyskując status kultowej, sprawiła, że jej założycielka stała się w oczach narodu modowym guru i ikoną przemysłu odzieżowego. Pod jej opieką powstała także jedyna w tym czasie szkoła modelek, a władza ludowa zachwycała się pomysłem uczynienia z Warszawy Paryża Wschodu. Istotne jest, że Grabowska pozostawiła po sobie grono niezwykle zdolnych uczniów, kontynuujących po niej praktykę projektancką: Magdalenę Ignar, Irenę Biegańską, Kalinę Paroll, Krystynę Dziak, Małgorzatę Zembrzuska i Jerzego Antkowiaka.

Kolejna zaprezentowana na planszach wystawy sylwetka dotyczyła Barbary Hoff – założycielki legendarnego „Hofflandu”. Wspomniana Barbara Hoff swój związek z modą rozpoczęła jako dziennikarka, prowadząc rubrykę „Moda” w tygodniku „Przekrój”. W 1967 r. zaproponowała dyrekcji Cedetu (Centralnego Domu Towarowego w Warszawie), że zaprojektuje sukienki, które uszyte zostaną przez Zakłady „Cora”, a następnie sprzedane jako kolekcja własna „Przekroju” na specjalnie w tym celu przygotowanym do tego celu stanowisku w domu towarowym. Kolekcja okazała się ogromnym hitem sprzedażowym, tworząc z Hoff kolejną wyrocznie modową Polski Ludowej. Do późnych lat 90. co sezon wypuszczała

ona na rynek kilkadziesiąt oryginalnych wzorów części garderoby dostępnych w setkach tysięcy egzemplarzy.

Wśród modowych bohaterek wystawy znalazła się także Grażyna Hase. Modelka, projektantka mody, pracownica firmy odzieżowej „Cora”, prowadząca programu telewizyjnego „Muzyka i moda”. Pełniła ona również rolę dyrektora artystycznego spółdzielni odzieżowej „Moda i Styl” oraz ubierała wiele gwiazd ekranu i estrady.

Ostatnią z szerzej opisywanych na wystawie postacią była Kalina Paroll – artystka sztuk wizualnych, graficzka, projektantka mody. Pracowała w Modzie Polskiej, Laboratorium Odzieżowym, Polcoltexie, Kamei.

Proces powstawania wystawy można było śledzić dzięki postom udostępnionym na profilu Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobietych na Facebooku opublikowanym 8 lutego oraz 23 marca br.²

Otwarcie wystawy miało miejsce 6 czerwca 2023 r. na Kampusie Uniwersytetu w Białymstoku (ul. Konstantego Ciołkowskiego 1J) w łączniku szklanym między Wydziałami Biologii i Matematyki. Było one powiązane z seminarium dotyczącym prezentacji Cyfrowej Kolekcji „Historia Kobiet”. Wśród zaproszonych gości znaleźli się m.in. dziekani, prorektorzy oraz studenci Uniwersytetu w Białymstoku, członkowie samorządu Województwa Podlaskiego oraz uczniowie szkół ponadpodstawowych wraz z opiekunami.

Wernisaż poprzedził panel moderacyjny, w którym udział wzięły prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, dr Anna Snarska, dr Justyna Zajko-Czochońska i mgr Patrycja Dajnowicz-Brzezik.

Pierwsza z prelegentek, mgr Patrycja Dajnowicz-Brzezik, związana z Uniwersytetem Medycznym w Białymstoku, przybliżyła genezę, przyjętą koncepcję oraz opisała proces powstawania wystawy. Prelegentka zwróciła uwagę na aspekty szczególnie istotne dla twórców przedsięwzięcia, m.in. kładąc duży nacisk na to, aby użyte w nim elementy wizualne – zdjęcia, ryciny – były elementami pierwszoplanowymi, szczególnie przykuwającymi uwagę widza.

Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, prezes Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobietych, nakreśliła profil działalności

² Facebook, profil Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobietych, <https://www.facebook.com/iskbstok/posts/pfbid09Vgjj81Ga1TtvvqM79bVkzbDY9MN6nbBgVosRFn1cFiTLgwd6jd7Y1U6sZfnHAUPnl> [dostęp: 18.11.2023]; Facebook, profil Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobietych, <https://www.facebook.com/iskbstok/posts/pfbid0nMu9sshQZwuFM6BmCoKXVHfEiMvPkiAQ6a3MYpufBmQdVumZLmhTNifALGQQAD2l> [dostęp: 18.11.2023].

współprowadzonej przez siebie instytucji oraz scharakteryzowała istotę licznie organizowanych w ramach Instytutu działalności (w tym właśnie m.in. wystawy „Kobiety. MODA POLSKA”). Zwróciła ona uwagę na konieczność popularyzacji uzyskanych wyników badań wśród społeczności pozaakademickiej, w których kręgu codziennych zainteresowań nie znajdują się zagadnienia, takie jak: PRL, historia kobiet czy też główny motyw wystawy – moda XX w. Prelegentka uwypukliła ogromne znaczenie i wpływ zaprezentowanych na planszach sylwetek twórców oraz pionierów mody powstałej w Polsce Ludowej: wspomnianych już kobiet – Jadwigi Grabowskiej, Grażyny Hase, Barbary Hoff, Kaliny Paroll oraz mężczyzn – Jerzego Antkowiaka, a także ikony kina Zbigniewa Cybulskiego.

Kolejną ekspertką wypowiadającą się w panelu moderacyjnym była dr Justyna Zajko-Czochańska. Przedstawiła ona ogromny wpływ prasy minionego wieku na popularyzację tematyki modowej. Przywołując i charakteryzując periodyk „Przekrój”, który, jak określiła, był „oknem na świat zachodniej kultury, w tym mody”, opisała treści w nim promowane, których na próżno szukać można było wśród innych krajowych tytułów. Spośród istotnych filarów „Przekroju” wymieniona została działalność Barbary Hoff – projektantki mody, publikującej w czasopiśmie felietony i projekty, a co najważniejsze, prowadzącej stałą rubrykę o tematyce modowej. Justyna Zajko-Czochańska w swoim referacie podniosła również kwestię innych periodyków prezentujących opisywaną problematykę: „Moda i Życie Praktyczne” oraz częściowo „Kobieta i Życie”, „Przyjaciółka”.

Ostatnią wypowiadającą się w panelu wprowadzającym prelegentką była członkini zarządu Instytutu – dr Anna Snarska – wicedyrektor IV Liceum Ogólnokształcącego im. C.K. Norwida w Białymstoku. Jej wypowiedź odnosiła się do wątku edukacyjnego, a mianowicie konieczności przekazywania wiedzy młodszymi pokoleniom w sposób kompleksowy – nie zamykając jej jedynie w salach lekcyjnych, ale prezentując uczniom w sposób atrakcyjny, nieszablonowy i przemawiający do ich wyobraźni. Inicjatywy takie jak wystawa „Kobiety. MODA POLSKA”, zdaniem dr Snarskiej, dają możliwość prezentowania informacji o specyfice minionych czasów w sposób angażujący i doskonale uzupełniają wiedzę przekazywaną w sposób tradycyjny na zajęciach szkolnych.

Po zakończeniu oficjalnej części nastąpił czas na dyskusję, w której mogli wziąć udział wszyscy uczestnicy przedsięwzięcia.

Znaleźli się wśród nich m.in. prof. dr hab. Izabela Święcicka – prorektor ds. nauki i współpracy międzynarodowej UwB, Bohdan Paszkowski – wojewoda podlaski, Wiesława Burnos – członkini zarządu województwa podlaskiego, Bogusława Szczerbińska – II wicewojewoda podlaski, dr Edyta Bezzubik – pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej w Białymstoku. Zainteresowani dzielili się własnymi historiami i doświadczeniami związanymi ze stycznością z modą w PRL-u – trudnościami wynikającymi z braku dostępności modnych części garderoby w sklepach, zakupach w kultowych domach mody oraz kolekcjonowaniu czasopism zawierających wspomnianą tematykę.

Następnie zaproszeni goście udali się na prezentację wystawy. Zapoznawali się oni z poszczególnymi planszami, wymieniali uwagi oraz spostrzeżenia dotyczące prezentowanej treści oraz różnic w trendach modowych obowiązujących dzisiaj oraz w okresie Polski Ludowej.

Ze wspomnianego wydarzenia sporządzony został post opublikowany na profilu Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobięcych na Facebooku 7 czerwca 2023 r. Przedstawiał on prelegentki występujące w panelu moderacyjnym oraz wskazywał, że rzeczona wystawa prezentowana i dostępna będzie w miejscu jej pierwotnego odsłonięcia do końca roku kalendarzowego³. Kolejnego dnia udostępniona została kolejna publikacja zawierająca obszerną galerię zdjęć sporządzonych podczas otwarcia. Autorka posta podziękowała uczestnikom wydarzenia za obecność i głos w dyskusji. Podniesiony został również temat dofinansowania wystawy w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Społeczna odpowiedzialność nauki”⁴. Wspomniana została także kwestia dofinansowania działań związanych z promocją wydarzenia przez Samorząd Województwa Podlaskiego⁵. Film promujący opisywane przedsięwzięcie – zawierający zarówno fragmenty przygotowania do montażu wystawy, jak i pochodzące z części oficjalnej, a więc

³ Facebook, profil Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobięcych, <https://www.facebook.com/iskbstok/posts/pfbid02AkCZqMwM1sP74M54kGrkwcovDuHHFcna9TC2vkSc8zeq2J6fW5d6E4ELLR5eWvBDI> [dostęp: 18.11.2023]

⁴ Programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Społeczna odpowiedzialność nauki”, nr projektu SONP/SP/549732/2022.

⁵ Facebook, profil Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobięcych, <https://www.facebook.com/iskbstok/posts/pfbid02wcnZT8btzWdGaFQper4wuCYTACKaBWDzD1hSXACGJUbfR5MaFroPQtr5WSUL8cndl> [dostęp: 18.11.2023]

panelu otwierającego – opublikowany został na facebookowym profilu Stowarzyszenia 8 września 2023 r.⁶

Wydarzenie otwarcia wernisażu relacjonowano również w mediach oraz na zewnętrznych stronach internetowych⁷.

Wystawa „Kobiety. MODA POLSKA” została zaprezentowana na szerszym gronie odbiorców także podczas innego wydarzenia organizowanego przez ISK, a mianowicie XII Spotkania Członków Zespołu i Współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobietych przy współpracy Pracowni Historii Kobiet w Katedrze Historii Kultury UwB, które miało miejsce w dniach 19–20 października 2023 r. w Białymstoku. Tematem przewodnim spotkania o charakterze konferencyjno-warsztatowym były: „Dzieje kobiet: metodologia badań i zasoby źródłowe. Kontynuacja”. W ramach wspomnianego przedsięwzięcia zorganizowana została wizyta studyjna obejmująca prezentację wystawy. Dr Justyna Zajko-Czochańska – jedna z jej koordynatorek – przybliżyła uczestnikom zamysł powstania, cele przyświecające realizacji projektu, a także opisała działalność poszczególnych, przedstawionych na planszach sylwetek osób, zaangażowanych w rozwój mody w PRL-u. Następnie prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz uzupełniła wcześniejszą wypowiedź o historię znaczących przedsięwzięć przemysłu odzieżowego tamtego okresu. Swoim wrażeniem, w gronie uczestników Spotkania OBHK, podzieliła się również dr Agnieszka Suplicka reprezentująca Wydział Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku. Wskazała ona na istotę użycia form materiałów przekazujących wiedzę w sposób nieszablonowy, ciekawy i wzbudzający zainteresowanie odbiorcy, który potencjalnie nie byłby zainteresowany prezentowaną problematyką. Wizyta studyjna uwieczniona została na fotografiach, które umieszczono

⁶ Facebook, profil Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobietych, <https://www.facebook.com/iskbstok/posts/pfbid0p64D5tKKseKeCgci9xHAgG8tDB7YgAMtJWmKukGj1c7xZRN8xQysZGu3UPuXrHtNI> [dostęp: 18.11.2023]

⁷ „Historia kobiet i mody polskiej na Uniwersytecie w Białymstoku”, <https://podlaskie.eu/edukacja/historia-kobiet-i-mody-polskiej-na-universytecie-w-bialymstoku.html> [dostęp: 18.11.2023]; „Kobiety i polska moda w czasach PRL-u na wystawie w kampusie UwB”, <https://uwb.edu.pl/aktualnosci/kobiety-i-polska-moda-w-czasach-prl-u-na-wystawie-w-kampusie-uwb-6913.html> [dostęp: 18.11.2023]; „Historia kobiet i mody polskiej na Uniwersytecie w Białymstoku”, <https://miastobialystok.pl/2023/06/06/historia-kobiet-i-mody-polskiej-na-universytecie-w-bialymstoku/50934/> [dostęp: 18.11.2023].

w poście na profilu ISK na Facebooku, opublikowanym 20 października 2023 r.⁸

Warte zaznaczenia jest to, że wszystkie podejmowane aktywności związane pierwotnie z tworzeniem, jak też późniejszym prezentowaniem i promowaniem wystawy „Kobiety. MODA POLSKA” dokumentowane są na dedykowanej temu przedsięwzięciu stronie internetowej dostępnej pod adresem: <http://www.isk.bialystok.pl/moda/index.html>. Odnaleźć tam można zarówno skrótowy opis zawierający informacje o wystawie, jak i sylwetki ikon polskiej mody, a także galerie fotografii i film z wydarzeń promujących wernisaż. Zainteresowani internauci odnajdą tam również komunikat o stałym miejscu ekspozycji, informacje o organizatorze i patronach, jak i dane kontaktowe do koordynatorek wystawy.

Wystawa „Kobiety. MODA POLSKA” jest jednym z wielu przedsięwzięć realizowanych w ramach działalności Instytutu Studiów Kobietych. Wspomniane zabiegi mają na celu upowszechnienie historii kobiet w sposób nieprzeciętny, przykuwający uwagę i skłaniający do refleksji nad problematyką minionego wieku.

⁸ Facebook, profil Stowarzyszenia Instytutu Studiów Kobietych, <https://www.facebook.com/iskbstok/posts/pfbid02SFyvm8murNi6Fjc2H2FcmUef8qV4kU7kxx7FDF8DWj1kWsBUuNRWbRYT9f88piqsl> [dostęp: 18.11.2023]